

Národní parky pro přírodu, příroda pro lidi

Poslanci a poslankyně v lednu v 1. čtení odhlasovali, že se budou zabývat vládní novelou zákona o ochraně přírody (tisk 501). Přestože jde návrh dobrým směrem, Hnutí DUHA, ČSO, Beleco a další ekologické organizace sdružené v Zeleném kruhu vyzývají zákonodárce, aby věnovali velkou pozornost některým dílčím – avšak závažným – nedostatkům návrhu. Speciální pozornost si zaslouží především to, jak zákon zajistí naplnění hlavního poslání národních parků, tedy ochranu území ponechaného přírodě alespoň na polovině jejich rozlohy.

Na podzim roku 2014 dal ministr životního prostředí Richard Brabec Poslanecké sněmovně slib. Zavázal se, že předloží vládní novelu zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, která stanovuje pravidla pro všechny naše národní parky. A svůj slib splnil.

Novela vytváří zákonné podmínky pro ochranu unikátní přírody a zároveň ji umožní více otevřít ohleduplným návštěvníkům. Návrh však může být zmařen několika dílčími ustanoveními, jež by způsobila právní nejistotu, umožnila zbytečné zásahy do přírodních procesů nebo by nedostatečně regulovala novou výstavbu v obcích.

Především však neřeší nejspornější otázku – kolik divoké přírody má být v tom kterém národním parku chráněno hned a dokdy bude naplněn dlouhodobý cíl, tedy území ponechané přírodě na převažující ploše každého z parků. Řešení ponechává na podzákoném předpisu, a tím opět prodlužuje vášnivé debaty na Šumavě. Tyto nedostatky je ale možné opravit.

Co novela zlepšuje...

Jedinečná příroda pod ochranou

Posláním našich národních parků má být ochrana přírodních ekosystémů včetně nerušeného průběhu přírodních dějů na převažující části jejich území (§ 15 odst. 3). To odpovídá legislativě i praxi evropských národních parků. Velmi podobnou právní úpravu nalezneme například v německém spolkovém zákoně o ochraně přírody (BNatSchG, § 24 odst. 3).

Ze současného návrhu novely zákona ale bohužel není jasné, kdy budou taková území skutečně vyčleněna – zda to bude do 10 let nebo třeba až v příštím století. Je potřeba stanovit nejzazší časový limit přímo v zákoně, konkrétně v bližších ochranných podmínkách pro každý národní park (§ 16a, 16b, 16c nebo 16d). Tak je tomu například ve zřizovacím předpisu německého národního parku Bavorský les a některých dalších německých a rakouských národních parků.

Příklady časových rámců pro rozšiřování jádrové zóny v některých evropských národních parcích (Německo, Rakousko)

Za příklady určení časových rámců pro rozšiřování jádrových zón nemusíme chodit daleko, řadu z nich najdeme hned v sousedním Německu a Rakousku. Je z nich patrné, že nejzazším uváděným horizontem pro dosažení cílové rozlohy jádrové zóny je 30 let od vyhlášení národního parku. Několik konkrétních čísel pro ilustraci:

Německo

- NP Bavorský les – 75% do roku 2027
- NP Schwarzwald a NP Hunsrück-Hochwald – oba 75% do 30 let od vzniku parku
- NP Saské Švýcarsko nebo NP Eifel – významné rozšíření jádrové zóny do 30 let

Rakousko

- NP Kalkalpen, NP Donau-Auen a NP Thayatal – ukončení všech lesnických zásahů a dalších opatření na významné části území do 15 nebo 30 let

Jasná pravidla pro národní parky

Novela oproti dosavadní zákonné úpravě výrazně zpřesňuje pravidla péče o přírodu v jednotlivých zónách národních parků. Namísto původních tří nově vymezuje čtyři zóny a pro každou z nich specifikuje cíl ochrany přírody i povolené činnosti. Navrhovaná úprava tak dobře reaguje na časté spory o způsob péče o přírodu v národních parcích. Na druhou stranu ovšem i v nejcennější přírodní zóně umožňuje činnosti velmi sporné.

Lidé vítáni

Návrh zároveň nově vymezuje podmínky pro pohyb návštěvníků v národních parcích. K jejich vstupu bude vstřícnější. V nejcennějších I. zónách byl doposud vstup mimo značené cesty plošně zakázán. Po schválení novely bude vstup turistů nově regulován vymezením klidových území (§ 17) chránících pouze místa citlivá na nadměrný pohyb osob a vyšší ruch. Nebude tedy nutné uzavírat nejcennější oblasti plošně nebo trvale.

... je ale potřeba opravit vážné nedostatky

Národní parky se mohou stát tím, čím mají být: výkladní skříní fascinující divoké přírody, která láká turisty a umožňuje prosperitu místním obcím. Je ovšem potřeba zaměřit se na několik závažných, avšak napravitelných nedostatků:

I. ZONACE NÁRODNÍCH PARKŮ

Více než polovina národních parků ponechaná přírodě? Bez konkrétního časového horizontu je to jen prázdný slib

Ministr Brabec dává ve svém zákoně národním parkům perspektivu: přírodní ekosystémy včetně jejich samovolného vývoje budou chráněny na převažující ploše jejich území (§ 15 odst. 3). Nestanoví-li ale poslanci, dokdy se tak má stát, bude to sice líbivý, avšak prázdný slogan. Politici ani ředitelé parků na něj nemusejí brát zřetel a převedení do jádrových zón mohou donekonečna odsouvat. A s tím budou pokračovat i nekonečné spory a hádky. Řada cenných a jedinečných míst tak nebude vůbec ochráněna. V mnohých evropských parcích je přitom praxe opačná: časový horizont (nejdéle 30 let od vyhlášení národního parku) je stanoven zákonem a je na správci parku, aby si na mnoho let dopředu rozvrhli postup, jak cíle dosáhnout.

V zákoně by se tedy měla objevit konkrétní čísla pro každý národní park (v § 16a, 16b, 16c a 16d), a to s ohledem na dobu, kdy byly národní parky vyhlášeny, a také na rozdílné přírodní podmínky na jejich území. Zatímco NP Podýjí a NP Šumava mohou díky zachovalé přírodě dosáhnout cílového

stavu ihned, v NP Krkonoše a NP České Švýcarsko to může trvat skutečně až 30 let.

Stanovení minimální rozlohy přírodní zóny jako nepřekročitelné pojistky k ochraně toho nejcennějšího v národních parcích

V zákoně rovněž chybí nezpochybnitelný mantinel stanovující, jaké nejmenší území bude do budoucna chráněno jako divoká příroda. Jeho konkrétním stanovením na základě odborných podkladů pro každý národní park (v § 16a, 16b, 16c a 16d) by poslanci předešli budoucím možným škodám v nejcennějších místech, kde je již dnes divočina chráněna nebo kde může být území divoké přírody ihned vyhlášeno.

První podoba zonace parku má být schválena do tří let po přijetí zákona

Návrh nijak neomezuje dobu, dokdy má být schválena první zonace národních parků. Během této doby bude mít přítom péče o přírodu pouze provizorní podobu, neboť nebudou

jasně vymezeny zóny ochrany přírody. Toto právní vakuum nemá být nadbytečně prodlužováno a v přechodných ustanoveních (bod 5.) by mělo být stanoveno, že nová zonace bude schválena nejpozději do tří let.

Ochrana přírody musí být zajištěna i na území, kde po přechodnou dobu nebudou zóny vyhlášeny

V době mezi přijetím zákona a vymezením zón ochrany přírody se bude národní park nacházet v právním provizoriu. Doplněním zpřesňujícího ustanovení přímo do zákona, konkrétně vložení nového odstavce do § 18, je proto třeba určit alespoň základní pravidla péče o území bez vymezených zón. Toto ustanovení patří do těla zákona, nikoli do přechodných ustanovení, neboť stav, kdy v některých částech parků nebude vyhlášena žádná ze zón, může nastat i v budoucnu.

Nutné zpřesnění pravidel pro patnáctileté moratorium na změnu zón národních parků

Ministr Brabec prosazuje, aby zákon zaručoval, že se nová zonace národních parků (po přijetí zákona) 15 let nebude měnit (§ 18 odst. 6). Toto ustanovení je ovšem nutné zpřesnit – jasně uvést, že moratorium 15 let bude platit jen po přijetí první zonace, nikoli po přijetí zonací příštích (což je ale i záměrem ministra, v návrhu se jedná jen o chybu). Je třeba také technicky upravit, že k reálné změně zonace může dojít skutečně po 15 letech, nikoli o něco později, jak nepřesně uvádí návrh. V paragrafu by mělo rovněž přibýt ustanovení umožňující dřívější změnu zonace, a to v odůvodněných případech, kdy by hrozily vážné škody na životním prostředí, a po dohodě s obcí, na jejímž území by ke změně došlo.

Vlastníkům lesa uvnitř národního parku musí být uhrazen ušlý zisk, ale nemohou mít právo rozbít přírodní zónu, a tím kontinuitu národního parku

Návrh zákona správně omezuje vyhlašování přírodní zóny na okraji národního parku, aby nemohlo dojít například k ohrožení lesů mimo národní park kůrovcem (§ 18 odst. 4). K vlastníkům lesů uvnitř národního parku ale musí přistupovat jinak: respektovat skutečnost, že se jedná o území národního parku s prioritním posláním ochrany nedotčené přírody. Vlastníci lesů uvnitř národního parku by neměli mít možnost blokovat zařazení svých lesů do přírodní zóny, ale současně musí stát dodržet povinnost danou ustanovením § 58 a veškerou takto způsobenou újmu na zisku vlastníkům kompenzovat. Schválení navrženého § 18 odst. 4 v nezměněné podobě by znamenalo například znemožnění ochrany některých nejcennějších částí národního parku Šumava – Hornokvildských a Zhůrských slatí, chráněných Ramsarskou úmluvou (mezinárodní dohoda o ochraně mokřadů), které jsou v majetku města Kašperské Hory. Stát by tak nebyl schopen zajistit plnění této mezinárodní dohody ratifikované Parlamentem v roce 1990.

Budoucí změny zón nesmějí být změnami k horšímu

V návrhu by mělo přibýt logické ustanovení (v § 18 odst. 5), že území přírodní zóny nelze změnit na jinou zónu, území zóny přírodě blízké lze změnit pouze na zónu přírodní a území zóny soustředěné péče o přírodu nelze měnit na zónu kulturní krajiny. Tato úprava zabrání nekoncepčním přesunům ploch při budoucích změnách zonace národních parků.

II. REGULACE NADMĚRNÉ ZÁSTAVBY

Regulace nadměrné výstavby na území národních parků je zásadní

Výrazným ohrožením našich národních parků je rozšiřující se zástavba, která se „rozlévá“ do okolí sídel a ukrájí z volné krajiny. Krásné přírodní prostředí je přitažlivým a lukrativním místem pro řadu investorů, kteří ale mnohdy ničí nádherné přírodní scenérie. Nadměrná výstavba je proto častým terčem kritiky statisíců návštěvníků, kteří do parků směřují především za klidnou a málo narušenou přírodou. V zákoně by proto měla být lépe upravena nebo

by měla přibýt ustanovení, jež jasněji regulují výstavbu ve volné krajině (změna § 16 odst. 2 písm. b), omezují rozšiřování dalších zastavitelných ploch v obcích (nový § 44a odst. 2) nebo zavazují orgány územního plánování a stavební úřady, aby respektovaly přirozený charakter zástavby i ráz sídel (doplnění § 44a). Je rovněž potřeba zpřesnit pravidla pro prodej či směnu pozemků v národních parcích (úprava § 23 odst. 1 a doplnění § 23, úprava § 61 odst. 1). Do zákona patří také ustanovení, že rozloha ochranných pásem národních parků má zůstat zachována a jejich pravidla mají bránit škodlivé zástavbě.

III. DŮSLEDNÁ OCHRANA DIVOČINY V PŘÍRODNÍ ZÓNĚ

Vágní výjimka pro preventivní protipožární opatření v nejcennějších zónách je velmi snadno zneužitelná a do zákona nepatří

Jedna z výjimek pro přírodní zónu povoluje na jejím území hašení požárů a provádění preventivních opatření proti vzniku lesních požárů (§ 18a odst. 1 písm. b). Možnost zasahovat proti požárům zůstane zachována. V odlehlých místech se požáry hasí pomocí vrtulníku. Obecná formulace o preventivních opatřeních je ale zneužitelná – znamená to snad kácení a odvoz suchých nebo i zelených stromů či budování nových asfaltek pro vjezd hasičů? Toto pro ochranu přírody nebezpečné opatření by proto mělo být vypuštěno.

IV. OSTATNÍ

Omezení působnosti lesního zákona na území národních parků, kde je prioritou ochrana přírody

Novela přikazuje správě národních parků řídit se v zónách soustředěné péče o přírodu (tedy na významném území parků) některými ustanoveními zákona o lesích, například pravidly o povinném hrazení lesních bystřin a melioracích nebo o povinných zásazích proti škůdcům (§ 22a odst. 2). Tato ustanovení přitom snadno mohou vést ke značně škodlivým zásahům, například ke vzniku velkých holin. Správa parku má mít naopak možnost rozhodovat o podobě a míře takových opatření samostatně a dle koncepce péče o chráněnou přírodu, nikoli dle pravidel pro běžné hospodářské lesy. I v současné právní úpravě je ve všech lesích národního parku bez ohledu na zonaci možné použít příslušná ustanovení zákona o lesích jen se souhlasem správy parku.

Rybářství na území národních parků má být svěřeno do rukou jejich správ

Praxe v NP České Švýcarsko ukazuje, že správy národních parků jsou schopny efektivně řešit rybářské hospodaření

Revitalizace rašelinišť jako potřebná výjimka i pro nejcennější přírodní zóny

Revitalizační opatření na obnovu rašelinišť dlouhodobě na území národních parků probíhají, a to včetně jádrových zón. Tato opatření umožňují navrácení vodního režimu do původního stavu poté, co byl v minulosti člověkem vážně narušen. Jedná se jen o jednorázové zásahy, které ale navíc pomohou přirozeně zadržovat vodu v krajině, což je v dobách častějších období sucha i záplav přínosné. Revitalizační opatření proto patří do výčtu přijatelných zásahů v přírodních zónách (§ 18a odst. 1).

ve prospěch rybích společenstev i celého ekosystému tekoucích i stojatých vod. Příkladné zkušenosti s hospodařením na rybářských revírech mají také správy NP Šumava a NP Krkonoše. Ostatní organizace hospodařící na území národních parků ovšem zastávají jiné priority, než je ochrana přírody. Právo rybářského hospodaření na území všech národních parků má být proto zákonem svěřeno do rukou jejich správ (§ 21).

Plošná výjimka týkající se chemického posypu silnic I. třídy do národních parků nepatří

Novela dovoluje na území národních parků chemický posyp silnic I. třídy (§ 16 odst. 2 písm. t). Jeho použití přitom může mít závažné důsledky pro přírodu. Tato výjimka je přitom absurdní: v národních parcích jsou jen tři úseky silnic I. třídy o celkové délce 13,2 km (v Krkonoších a na Šumavě) a zákon nic takového nedovoluje ani v mírněji chráněných CHKO. Poslanci by měli ponechat dosavadní postup, kdy je chemický posyp řešen udělením výjimky ze zákazu s jasně stanovenými pravidly jeho použití.

Kontakt a více informací:

Martin Voráč, Hnutí DUHA, martin.vorac@hnutiduha.cz, 778 704 678

Jaromír Bláha, Hnutí DUHA, jaromir.blaha@hnutiduha.cz, 731 463 929

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci EHP fondů.

www.fondnno.cz | www.eeagrants.cz

Vydalo Hnutí DUHA, únor 2016

Hnutí DUHA, Údolní 33, 602 00 Brno, info@hnutiduha.cz, www.hnutiduha.cz

Další úspěch může být náš společný

V naší práci dosahujeme úspěchů i díky pomoci lidí, jako jste vy. Zkuste to ještě dnes zde:

darce.hnutiduha.cz. Děkujeme!

**Hnutí DUHA prosazuje zdravé prostředí pro život, pestrou přírodu a chytrou ekonomiku. Dokážeme roz-
hýbat politiky a úřady, jednáme s firmami a pomáháme domácnostem. Našich výsledků bychom nedo-
sáhli bez podpory tisíců lidí.**